

didaktika

ekonomika školství

nové trendy ve vzdělávání

pedagogická evaluace

pedagogická psychologie

pedagogický výzkum

sociologie výchovy

školská legislativa

teorie výchovy

vzdělávací politika

STRUČNÝ PSYCHOLOGICKÝ SLOVNÍK

Pavel HARTL

portál

archetyp
biofeedback
denní snění

fobie
charizma
chování

komplex
mediace

neuron

obsese

počítačová simulace

porucha nálady

psychoanalýza

syndrom vyhoření

terapie

životní cesta

STRUČNÝ PSYCHOLOGICKÝ SLOVNÍK

Pavel HARTL

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Hartl, Pavel

Stručný psychologický slovník / Pavel Hartl. –

Vyd. 1. – Praha : Portál, 2004. – 312 s.

ISBN 80–7178–803–1

159.9 * 81'373.46

- psychologie
- oborová terminologie
- výkladové slovníky
- terminologické slovníky

159.9 – Psychologie

81 – Lingvistika. Jazyky

Lektorovali MUDr. Pavel Baudiš, CSc.,
a prof. PhDr. Jaromír Janoušek, DrSc.

© Pavel Hartl, 2004

Illustrations © Jan Hanibal, 2004

Portál, s. r. o., Praha 2004

ISBN 80–7178–803–1

Předmluva

Psychologie se během posledních desetiletí již naplno uhnízdila v každodenním životě. Narážíme na ni v televizním zpravodajství, denním tisku i jeho sobotních přílohách, časopisech i populárněvědeckých publikacích. Požadavek na cenově dostupný, jednoduchý a srozumitelný psychologický slovník, který by sloužil potřebám nejširší veřejnosti, proto přirozeně vzešel od knihkupců.

Vybrat hesla pro takový slovník není lehké. Je třeba učinit mnoho rozhodnutí. U každého výrazu je třeba položit si dvě otázky: Je užíván v psychologických knihách a člancích? Mají čtenáři naději takovému slovu rozumět, nebo je třeba vysvětlit ho ve slovníku?

Problémem se stává i sama psychologie jako výjimečně rozsáhlá disciplína, která se rozprostírá od biologického pohledu na chování až po sociální psychologii a od základního výzkumu po aplikované obory; patří sem klinická, vývojová i školní psychologie, psychologie průmyslu a organizace, soudní psychologie a mnoho dalších disciplín, jež psychologii přesahují. Psychologie používá i odborné termíny z psychiatrie, neurobiologie, farmakologie, etologie, statistiky, filozofie, antropologie, lingvistiky nebo sociologie. Nejužívanější z nich najdeme i v tomto slovníku.

Rozsáhlou oblastí, kterou slovník pokrývá, je psychopatologie. Duševní poruchy jsou řazeny systematicky a jednotlivé diagnostické kategorie jsou založeny na nově upravené mezinárodně platné klasifikaci duševních poruch a poruch chování.

Každý slovník zachycuje nejen přítomnost, ale do jisté míry také historii oboru. Proto jsou krátce definovány i některé dnes již méně používané termíny ze starší psychologické literatury. Uvedeny jsou i velmi stručné biografické údaje o významných osobnostech z historie psychologie.

Hesla mají úmyslně co nejkratší rozsah. Z definic jsou vypuštěna jména těch, kdo výraz jako první použili, kdy se tak stalo a k jaké psychologické škole patřili. Není uveden ani původní, zpravidla řecký tvar slov. Průměrná délka hesla nepřesahuje dvacet slov. Do vymezeného prostoru se tak podařilo vměstnat na šest tisíc hesel.

V tomto slovníku platí zásada *priority adjektiv*, což znamená, že u dvou- a více-slovných pojmů je přídavné jméno na prvním místě. Z tohoto pravidla nejsou výjimky. Díky tomu čtenář heslo nalezne už napoprvé.

Pokud má termín cizojazyčnou i českou podobu, je výklad podán u cizího termínu, jehož vysvětlení bude čtenář ve slovníku hledat nejčastěji. Při výkladu hesel je pak zásadně užíván český výraz.

Pro pohodlnější čtení nejsou ve výkladu užívány žádné zkratky.

K větší přesnosti a spolehlivosti textu významně přispěli recenzenti MUDr. Pavel Baudyš, CSc., a prof. PhDr. Jaromír Janoušek, DrSc. Skvělou práci odborného redaktora slovníku odvedl RNDr. Dominik Dvořák. Všem třem patří neopomenutelný dík.

Pavel Hartl

Praha a Žibřidice, listopad 2002 až říjen 2004

A

A typ → *typ osobnosti A*

AA → *Anonymní alkoholici*

abázie neschopnost chodit; špatná motorická koordinace, příčinou porucha organická nebo funkční, psychická

aberce odchylka tvaru nebo funkce od normálu

ablutomanie chorobné nutkání mýt se, koupat se

abnormalita zvláštnost, nepravidelnost; výraznější odchylka v myšlení nebo chování ve smyslu funkčním či statistickým

abnormální chování nepřesné označení pro výraznou odlišnost od běžných společenských norem a zvyklostí

abnormita knižně abnormalita

abortivní ne plně vyvinutý, nedonošený, předčasný, způsobující ztrátu plodu

Abraham, Karl (1877–1925), americký psychiatr německého původu; sny, melancholie, psychosexuální vývoj, dva typy maniodepresivní psychózy

abreakce odreagování; znovuprožití patogenních emočních zážitků; cílem je uvolnění emočního napětí a úzkosti

absence nepřítomnost, chybění; náhlá, několik vteřin trvající ztráta vědomí, která není provázena pádem; okolí ani postižený si jí nevšimnou

absolutní čivost absolutní práh počitku; minimální intenzita podnětu potřebná k vyvolání počitku; čím níže leží počitkový práh, tím větší je absolutní citlivost

vost k odpovídajícím podnětům; ovlivněno cvikem, únavou, stářím

absolutní chyba rozdíl mezi pozorovanou či měřenou hodnotou a hodnotou skutečnou

absolutní sluch schopnost přesně určovat výšky tónů; bývá vrozený či odvozený po náročném nácviku

abstinence stav, kdy se jedinec vědomě a ze své vůle naprosto zříká použití něčeho či nějaké činnosti; z důvodů etických, rozumových, zdravotních, popřípadě pro neschopnost dosáhnout uspokojení, nebo i nuceně – ve vězení, při léčbě

abstinenční syndrom hovorově absták; → *odvykací syndrom*

abstrakce rozumová činnost, pomocí níž jsou odkrývány podstatné vlastnosti předmětů nebo vztahy mezi nimi a vytvářeny pojmy

abstraktní operace formální operace; myšlenkový postup používaný při formálně logickém usuzování; u člověka začíná od jedenácti let

abulie nerozhodnost, nedostatek vůle, neschopnost zahájit činnost; příznak melancholie i deprese

abusabilita pojem odrážející přesvědčení některých odborníků, že existují jedinci, kteří mohou „přitahovat“ zneužívání, znásilnění nebo týrání

abúzus nadměrné požívání toxických látek, jako je alkohol, káva, tabák, léky na spaní, léky proti bolesti; také jejich užívání v nevhodnou dobu, jako v práci či těhotenství; dělen na abúzus bez návyku, s návykem, jednorázový, opakovaný, příležitostný, pravidelný, periodický

abúzus látek nevyvolávajících závislost nadužívání léků jako analgetik dostup-

acetylcholin

ných bez lékařského předpisu, projímadel; jiných látek, zejména ovlivňujících psychiku; nebo přírodních přípravků

acetylcholin ACh; neuropřenašeč; v mozku přesněji v hipokampu, má nezastupitelnou roli ve vytváření paměťových stop; uplatňuje se při nervosvalovém přenosu v kosterním svalstvu a v místech sympatického nervového systému

acrai → *nymfomanie*

acrasia ztráta sebekontroly

ACTH → *adrenokortikotropní hormon*

acting out → *agování*

acyanopsie acyanoblepsie; barvoslepost, neschopnost vidět modrou

áčko slangově lék Alnagon, zneužívaný pro obsah kodeinu

AD zkratka pro Alzheimerovu nemoc

adaptabilita přizpůsobivost; schopnost člověka přizpůsobit se prostředí přírodnímu i společenskému

adaptace smyslového orgánu přizpůsobení se smyslového orgánu působícímu podnětu; výrazná je u zraku a čichu, méně u sluchu; při silných podnětech vzniká jen pomalu nebo nevzniká vůbec; souvisí s prahem čivosti

adaptační čas čas od nástupu podnětu do okamžiku, kdy již nedochází k dalším změnám ve smyslovém systému

adaptační syndrom → *obecný adaptační syndrom*

adaptivní chování směřuje k uspokojení potřeb a vyrovnání se s požadavky okolí; u člověka je vědomé, soustředěné, zahrnuje též splňování subjektivních přání a tužeb

ADD attention deficit disorder → *porucha pozornosti*

ADHD attention-deficit hyperactivity disorder → *porucha aktivity a pozornosti*

adhezivní myšlení ulpívavé, pomalé, jed-

nostranné myšlení; vyznačuje se přilnavostí k určitým myšlenkovým obsahům; příznak nízké úrovně vzdělání, nízkého intelektu nebo duševní poruchy

adhezivní slovo slovo, které člověk nutkavě používá v řeči

adipozita zastaralý výraz pro obezitu, otylost

adjustace zvláštní případ adaptace; vpravování se do nových životních situací; vstup do práce, do školy; nutnost překonat předchozí formy chování

adjustované chování vhodně přizpůsobivé chování, jímž člověk naplňuje normy a zvyklosti komunity, společnosti, v níž žije; nejde o konformitu

Adler, Alfred (1870–1937), rakouský psychiatr, v závěru života působící v USA; zakladatel individuální psychologie; komplex méněcennosti, touha po moci; psychologické poradny, rodinné konstelace

administrace testu přesné pokyny, jak pracovat s psychologickým testem, jak jej vyhodnocovat a interpretovat

adolescence dospívání; období mezi pubescencí, která se do ní ovšem někdy též počítá, a ranou dospělostí; nástup sekundárních pohlavních znaků, dosažení pohlavní zralosti, dozrávání rozumových schopností a dotváření celistvosti osobnosti

adopce → *osvojení*

adorace zbožňování, uctívání; hluboká citová vazba na obdivovanou osobu

adrenalin epinefrin; hormon s funkcí neuropřenašeče; ke zvýšení jeho hladiny dochází při strachu, úzkosti a stresu; zvyšuje krevní tlak, tep a hladinu cukru v krvi, prohlubuje dech, rozšiřuje zornice

- adrenokortikotropní hormon** ACTH, kortikotropin; hlavní stresový hormon; způsobuje vylučování dalších hormonů ovlivňujících zvládnání zátěžových situací
- adualismus** neschopnost rozlišovat mezi světem vlastního myšlení a světem reality; častý u malých dětí
- adultomorfismus** výklad chování dítěte z pohledu dospělých; přisuzování dospělých rysů, charakteristik či procesů dítěti
- adynamie** slabost, ztráta svalové síly, tělesná ochablost; při organických poškozeních mozku, těžké únavě, vyčerpání
- aerofagie** lapání po vzduchu a jeho polykání; příznak onemocnění žaludku nebo neurotický symptom
- aerofobie** chorobný strach z pobytu na vzduchu, z průvanu
- aeroneuróza** stresová porucha, která se vyskytovala u válečných letců před letem a během letu; žaludeční potíže, podrážděnost, emoční labilita
- afagie** neschopnost nebo neochota polykat
- afázie** porucha řeči projevující se obtížemi nebo neschopností pojmenovat jevy nebo rozumět slovům při zachovaném sluchu; způsobená nejčastěji poškozením dominantní mozkové hemisféry, například v důsledku cévní mozkové příhody
- afefobie** haptefobie, hafefobie; chorobný strach z doteků
- afekt** silná, bouřlivě, ale krátce probíhající emocionální reakce, jako je hněv, zděšení, radost, nadšení; projevuje se stenicky, zrychleným dýcháním a tepem, zčervenáním; nebo astenicky, zpomaleným dechem a tepem, zblednutím; v české literatuře posledních desetiletí označuje i každý emoční projev
- afektivita** soubor emočních procesů duševního života, ať už kratších, jako emoční epizoda, nebo delších, jako nálada; její základ je fyziologický i psychický
- afektivní** týkající se emocionální stránky člověka; jeho vztahu k objektům a dějům a jejich hodnocení na škále příjemné–nepříjemné, navozující nebo tlumící pohotovost k jednání
- afektivní ambivalence** současný výskyt silných protikladných emocí, jako láska–nenávisť, odpor–náklonnost, strach–touha, ve vztahu k jednomu objektu
- afektivní bipolární porucha** → *bipolární afektivní porucha*
- afektivní epilepsie** psychomotorický záchvat vyvolaný prudkým citovým vzrušením
- afektivní interference** rušivý vliv, který má na zapamatování prožitek silných emocí bezprostředně po učení
- afektivní intolerance** nadměrná vzrušivost vyplývající ze snížené odolnosti vůči určitému druhu podnětů
- afektivní inverze** zvrat emoce k opačnému pólu, jako od radosti ke smutku
- afektivní iradiace** rozšíření působení afektu na další psychické funkce, jejich utlumení nebo zesílení
- afektivní jednání** charakterizováno silnými citovými projevy, většinou bez rozumové kontroly
- afektivní karence** citový chlad; běžně jako následek nedostatku lásky, něhy a pozornosti v raném vývoji dítěte
- afektivní krize** vybití nahromaděných emocí, citová exploze
- afektivní labilita** afektivní inkontinence;

afektivní otupělost

citová rozkolísanost a vznik reakcí, jako je neovladatelný smích, pláč; při stavech napětí, vyčerpanosti

afektivní otupělost trvalá citová lhostejnost neodpovídající sociální situaci

afektivní paroxysmus záchvat; projevu je se změnou dýchání, křikem, pláčem a křečemi; u dětí v období negativizmu jako reakce na bolestivý podnět, potrestání

afektivní přiměřenost míra, v níž emoční reagování jedince odpovídá dané situaci; afektivní poruchy jsou příznaky většiny duševních chorob

afektivní psychóza psychotický stav projevující se prudkými změnami emocí, časté u silné deprese nebo manie; vede ke ztrátě kontaktu s okolím

afektivní útlum dočasná ztráta emoční reakce při správném a účelném jednání během katastrof, při úrazech, nehodách

afektovanost strojenost, přepjatost, přehnaná snaha udělat dojem

afémie porucha, při níž postižený rozumí

slyšenému, sám však nemůže mluvit

afereňtace přenos nervových impulzů z receptorů do korových oblastí mozku přes dostředivá vlákna

afereňtní dostředivý, centripetální; cesta vzruchu vedená dostředivými nervovými drahami do ústředí v míše nebo mozku; opakem eferentní

afiliace utváření a udržování kladných vztahů, tvorba citových a sociálních kontaktů s druhými lidmi; tak vzniká příslušnost ke skupině nebo členství v ní

afiliativní chování snaha sdružovat se, vyhledávat oporu, přátelství, společenost

afónie chorobná ztráta hlasu; organického či funkčního původu

afrázie neschopnost vytvářet věty přiměřeně dané situaci

agapé láska dávající a sloužící; nevyžaduje shodu milujícího a milovaného ani obdiv

agapizmus zdůraznění významu lásky v nesexuálním slova smyslu

ageizmus věková diskriminace, znevýhodňování osob na základě jejich věku

agelie neschopnost smát se

agerázie vitální, zdravý vzhled osoby v pokročilém věku

agitofázie agitolalie; mimořádně rychlá řeč s polykáním hlásek a vynecháváním slov

agitovanost motorický neklid; vede k rychle se měnícímu neúčelnému jednání; při úzkosti, panice, psychózách, deliriu

aglosie úplná nepřítomnost artikulované řeči

aglutinující myšlení vytváření nových pojmů spojováním nesouvisejících představ

agnozie neschopnost poznávat a chápat smyslové počítky; poškozeno není smyslové ústrojí ani nervy, ale mozková kůra

agonie období umírání; stav těsně před smrtí; ztráta vědomí a vymizení smyslových funkcí, selhávání základních životních funkcí

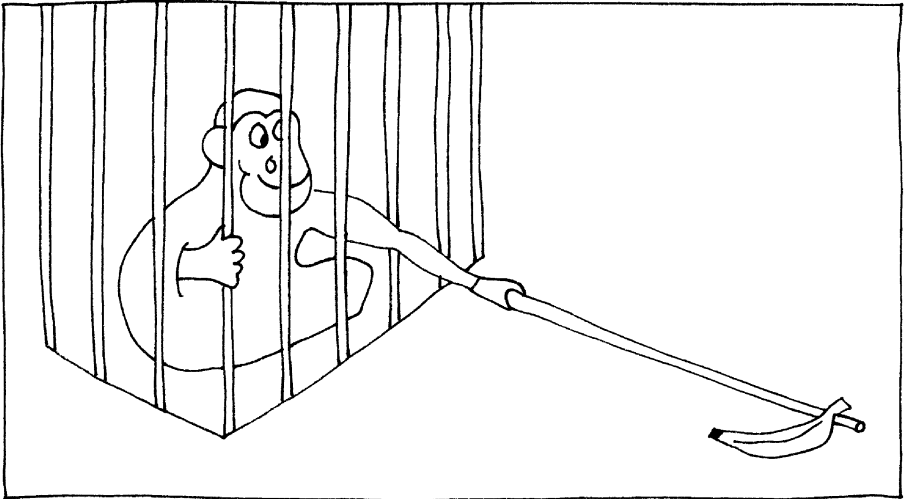
agorafobie chorobný strach z pobytu v otevřeném prostoru; postižený se bojí přejít náměstí, cestovat, být ve shluku lidí

agování acting out; vypadnutí z role, v psychoterapii záměrné

agrafie ztráta schopnosti psát při zachované inteligenci a hybnosti ruky; příčinou poškození korových oblastí v mozku

agramatizmus neschopnost tvořit a spo-

AHA-zážitek

jovat slova, skloňovat, časovat, tvořit věty; u sluchově postižených nebo retardovaných dětí

agravace úmyslné zveličování potíží a příznaků nemoci; není totožná se simulací; opakem bagatelizace

agrese nepřátelství; útok, útočnost vůči osobě, předmětu či překážce na cestě k uspokojení potřeby; může se projevit otevřeně, být potlačena, projevit se podrážděností, psychosomatickými důsledky, být přesunuta, ritualizována nebo symbolizována; agresivní chování nejvýraznější při získávání potravy, obraně teritoria, získání sexuálního partnera či vlastní obraně

agrese ve stupních první probíhá pouze v myšlení, druhý navenek nadávkou či hrubým slovem, třetí bouchnutím dveří, rozbíjením předmětů, čtvrtý fyzickým napadením druhé osoby

agresivita sklon k útočnému jednání; reakce na pocit ohrožení, osobnostní rys, příznak duševní poruchy;

vyvolávajícím podnětem frustrace, úzkost, vnitřní napětí

agresivní osobnost řazena do diagnózy emočně nestabilní porucha osobnosti

agresivní sadizmus útočný, predátor-ský; parafilie; k sexuálnímu vzrušení a uspokojení dochází jedině znehybněním oběti; častým vyústěním vražda

agrypnie nespavost

aha-zážitek □ radostný zážitek; dostavuje se při vyřešení problému, k němuž došlo náhlým pochopením vzájemných vztahů, jako v případě opice, která právě objevila možnost přitáhnout si potravu tyčí

ahedonie → *anhedonie*

ACh → *acetylcholin*

Ach, Narziss Kasper (1871–1946), německý psycholog; introspekce, myšlení, experimentální výzkum vůle

achloropsie druh barvosleposti: neschopnost vidět zelenou

achluofobie chorobný strach ze tmy

achromatizmus → *barvoslepost*

achromatopsie druh barvosleposti, postižený vidí svět pouze v barvě černé, šedé a špinavě bílé; příčinou její ce-rebrální formy je poškození mozkové kůry

AI artificial intelligence; → *umělá inteligence*

aidiomanie → *erotomanie*

aichmofobie chorobný strach z ostrých předmětů

ailurofobie chorobný strach z koček

akalkulie neschopnost počítat; příčinou je organické poškození mozku

akarofobie chorobný strach z roztočů, drobného hmyzu nebo zvířat

akatalepsie chorobná nechápavost

akatomatézie neschopnost vnímat objekty a situace, též chápat řeč

akatexe nedostatek citového vztahu k někomu či něčemu velmi důležitému; opakem katexe

akatizie vnitřní neklid, netrpělivost, bezdůvodné pobíhání, přešlapování; výskyt při silném vzrušení či jako projev neurózy, též u přecvičených leváků; časný příznak Parkinsonovy nemoci

akcelerace zrychlení; urychlení růstu, tělesného vývoje, biologického zrání; též rozumových schopností v rámci generace nebo při porovnání generací

akcentovaná osobnost normální, zdravý jedinec, který však některým svým osobnostním rysem vyniká nad průměr, někdy až k hranicím patologie

akcesorický vjem na rozdíl od vjemu začleněného zůstává samostatný, nepřičleněný, nikoli však rušivý

akcidentální náhodný, nepodstatný, nesouvisející s nemocí

akční potenciál → *vzruch*

akční psychologie → *intencionální psychologie*

akční psychoterapie techniky, které podporují přímé zvládnání problémů a nácvik potřebných dovedností, oproti psychoterapii náhledové

akční výzkum typ výzkumu, který se zaměřuje na praktické problémy, ve snaze zlepšit sledované sociální procesy či systém; výzkumník je zpravidla součástí sledovaného jevu

akinezie neschopnost volných pohybů

aklimatizace období přizpůsobování se novému podnebí, ale také sociálnímu prostředí, jako je škola, internát, pracoviště

A-klub doléčovací klub; je určen pro osoby závislé na alkoholu, které absolvovaly léčbu a abstinují

akomodace činnost, jíž se organizmus přizpůsobuje požadavkům vnějšího prostředí; příkladem schopnost zaostřovat zrak, přizpůsobit dosavadní myšlenková schémata novým zkušenostem

akrofobie chorobný strach z vysokých míst

akrotomofilie parafilie; sexuálního vzrušení a uspokojování dosahováno zaměřením na osoby s amputovanými končetinami

akt čin, úkon; často ale také činnost, proces, chování

aktivace uvedení v činnost; stav nervové soustavy sahající od spánku přes bdělost po ostražitou bdělost

aktivační dynamika změna aktivace a útlumu při zaměřeném chování vyšších živočichů a člověka; aktivace směřuje k dosažení cíle; nepodaří-li se cíle dosáhnout, nastupuje náhradní aktivita, anebo cílené chování zaniká

aktivita činnost, pohyb, jednání; u člověka rozlišována ovlivnitelná a neovlivnitelná vůlí; uvědomovaná a neuvědo-

movaná; za nejčastější aktivity člověka považovány hra, učení, práce

aktivita vnímání činnost jedince, která je zaměřena na určení smyslové kvality vjemů

aktivizace nespecifické navození úrovně aktivity, vybuzení; založena na smyslové, žlázoové, hormonální a svalové připravenosti k činnosti

aktivní činnorodý, schopný vyvolat určitou změnu, ovlivnit určitou strukturu nebo děj

aktivní algolagnie → *sexuální sadismus, algofilie*

aktivní analýza psychoterapeutický postup, kdy nemocný volně asociuje a terapeut současně interpretuje a radí mu

aktivní muzikoterapie terapeutické využívání hudby, zpěvu a práce s hlasem; pomocí zvuků lze vyjadřovat pocity radosti, žalu, vztahy k sobě samému i k druhým lidem; využívána hra na různé nástroje nebo předměty, jimiž lze vyjadřovat rytmus

aktivní pozornost → *záměrná pozornost*

aktivní relaxace činnostní odpočinek, který je chápán jako zaměření na aktivitu opačnou aktivitě předchozí, která způsobila únavu; chůze po sezení

aktivní zásoba slov zásoba slov, která člověk natolik ovládá, že je používá v běžné rozmluvě; zvyšuje se s každým dalším dosaženým stupněm vzdělání; u vysokoškolsky vzdělaných odborníků od čtyřiceti tisíc až ke stovce tisíc slov

aktivní závislost → *syndrom závislosti*

aktograf přístroj registrující tělesné pohyby v bdělosti i ve spánku; určen ke sledování pohybů, potravního i sexuálního chování jedinců

aktuální identita identita, která předsta-

vuje, čím člověk skutečně je, na rozdíl od identity potenciální

aktuální reprezentace druh mentální reprezentace, která vzniká oživením zkušeností uložených v paměti v důsledku situačního a slovního kontextu

akulturace proces, v němž přímý styk mezi různými kulturními skupinami vede k přijímání nových kulturních vzorců jednou či oběma skupinami

akupresura léčba tlakem prstů na přesně určená místa povrchu lidského těla

akupunktura vpichování jehel k odstranění bolesti či léčení některých chorob jako alergie, migrény

akustický týkající se fyzikálních stránek zvuku

akustický smog znečištění prostředí hlukem; přináší zdravotní rizika, u mladých více než u starých; může být příčinou neuróz

akustofobie chorobný strach z mraků

akutní prudce probíhající, okamžitý, náhlavý; u duševních poruch náhlý začátek a rychlý průběh; u intoxikací změna stavu během hodin, někdy i minut

akutní intoxikace přechodný stav po aplikaci alkoholu nebo jiné psychoaktivní látky, který vede k poruchám vědomí, poznávání, vnímání, emotivity, chování; závisí na velikosti dávky; může být nekomplikovaná, s traumatem nebo s tělesným poškozením, s jinými zdravotními komplikacemi, s deliriem, s kómatem, s křečemi

akutní krizová reakce řazena do diagnózy akutní reakce na stres

akutní mozková porucha jakákoli porucha způsobená dočasným poškozením mozkové tkáně

akutní opilost → *akutní intoxikace*

akutní psychotická porucha vyznaču-

akutní reakce na stres

je se rychlým začátkem, který znamená změnu ze stavu bez psychotických rysů do jasně prokázaného psychotického stavu, a to během dvou týdnů nebo i méně; dělí se na psychotickou poruchu polymorfni bez příznaků schizofrenie a s příznaky schizofrenie

akutní reakce na stres přechodná porucha, která vzniká jako odpověď na výjimečnou tělesnou nebo duševní záťaž; psychické příznaky zahrnují: vztek a agresi, apatii, smutek, oslabené myšlení, soustředění a plánování; obvykle odeznívá během několika hodin nebo dnů; dříve označováno jako akutní krizová reakce, bojová únava, krizový stav, psychický šok

akutní schizofrenní porucha porucha, při níž se psychotické příznaky objeví během několika dnů a během dvou až tří týdnů vymizí; lhůta jednoho měsíce tvoří hranici mezi akutní psychózou s příznaky schizofrenie a schizofrenií samou

akvafobie → *hydrofobie*

alalie neschopnost mluvit, vyslovovat členěně hlásky; příčinou poruchy organické, poruchy motorické koordinace, poruchy funkční i poruchy sociální komunikace

Al-Anon zvláštní skupiny v rámci Anonymních alkoholiků pro lidi, kteří žijí nebo jsou úzce spojeni s osobami závislími na alkoholu

Alateen zvláštní skupiny v rámci Anonymních alkoholiků pro děti, které žijí s rodiči závislími na alkoholu

alergie specifická přecitlivělost organizmu; někdy vyvolaná psychogenně; psychické vlivy mohou reakci potlačit nebo zesílit

alernost činnost; názor, že lidský

organizmus je již svou přirozeností aktivní a nachází se ve stavu nepřetržité bdělosti střídavé intenzity

alethia neschopnost zapomínat

Alexander, Franz Gabriel (1891–1964), americký psychiatr maďarského původu; psychoterapie, psychoanalýza, psychosomatika, kriminologie; zakladatel psychosomatické medicíny

alexie slovní slepota; ztráta schopnosti číst při zachovaném zraku; nemocný buď nerozliší ani písmena, nebo je sice dokáže vyslovit jedno po druhém, ale nerozumí čtenému; nejčastěji po poranění mozku, někdy spojena s agrafií, akalkulií

alexitymie rozštěpení emočních a poznávacích procesů, chudý citový život a neschopnost vyjádřit jej slovy; snížená introspekce, malá fantazie, chybí kvalitní mezilidské vztahy

algedonický vyjádření bipolárního rozměru zážitku, jako je příjemný–nepříjemný, radostný–bolestný, veselý–chmurný

algedonický pocit pocit libý i nelibý současně

algezie cit pro bolest; vnímání bolesti

algezimetr algometr; přístroj měřící citlivost na bolest pomocí změny tlaku jehly posunované po pokožce

algo- značící bolest, vztahující se k bolesti

algofilie parafilie; touha působit bolest, jako u sadizmu, masochizmu

algofobie chorobný strach z vlastní či cizí bolesti

algotimetr přístroj měřící citlivost a rychlost šíření bolesti

algolagnie parafilie; bolest zvyšuje prožívání pohlavního aktu anebo přináší uspokojení nezávisle na něm

algomanie chorobná touha po bolesti